

POSTANOWIENIE

Dnia 29 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

w sprawie **D. Z. I. K. i D.W.**,
o zasądzenie zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez J. Z. wynikłą z
powołania go do służby wojskowej oraz z tytułu niesłusznego pozbawienia
wolności,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 29 grudnia 2020 r.,
w trybie art. 535 § 3 k.p.k., kasacji pełnomocnika wnioskodawczyń
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...).
z dnia 14 listopada 2019 r., sygn. akt II AKa (...),
zmieniającego w części wyrok Sądu Okręgowego w S.
z dnia 17 maja 2019 r., sygn. akt III Ko (...),

p o s t a n o w i ł:

- 1. oddalić kasacje jako oczywiście bezzasadne;**
- 2. obciążyć wnioskodawczynie: D. Z., I. K. i D. W. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego w częściach na nich przypadających.**

UZASADNIENIE

Pełnomocnik D. Z., I. K. i D.W. wystąpił do Sądu Okręgowego w S. z wnioskami o zasądzenie na ich rzecz kwot po 200 000 zł, tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną na skutek powołania J. Z. (odpowiednio męża i ojca wnioskujących) do pełnienia czynnej służby wojskowej w okresie od dnia 5 listopada 1982 r. do dnia 24 stycznia 1983 r. w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wraz z odsetkami ustawowymi za

opóźnienia od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty oraz kwoty po 10 000 zł dla każdej z ww. tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną na skutek niesłusznego pozbawienia J. Z. wolności na 48 godzin w okresie od dnia 18 kwietnia 1985 r. do dnia 19 kwietnia 1985 r. w związku z jego działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Wyrokiem z dnia 17 maja 2019 r., sygn. akt III Ko (...), Sąd Okręgowy w S., na podstawie art. 8a ust. 1 i ust. 2a oraz art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, zasądził od Skarbu Państwa na rzecz D. Z., I. K. i D. W. kwoty po 15 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, tytułem zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez J. Z., zmarłego w dniu 29 sierpnia 2015 r. w S., wynikłą z powołania go do służby wojskowej w okresie od dnia 5 listopada 1982 r. do dnia 24 stycznia 1983 r., do odbycia której został powołany za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (pkt I wyroku). W pkt II wyroku Sąd Okręgowy zasądził na rzecz ww. kwoty po 2 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, tytułem należnych im części zadośćuczynienia za krzywdy doznane przez J. Z., wynikłe z pozbawienia go wolności bez przeprowadzania postępowania zakończonego orzeczeniem w okresie od dnia 18 kwietnia 1985 r. do dnia 19 kwietnia 1985 r. w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. W pkt III wyroku Sąd Okręgowy w pozostałym zakresie oddalił wnioski.

Po rozpoznaniu apelacji pełnomocnika wnioskodawczyń, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 14 listopada 2019 r., sygn. akt II AKa (...), zmienił wyrok w zaskarżonej części w ten sposób, że kwoty zasądzone na rzecz D. Z. I. K., D. W. z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę przez J. Z., wynikłą z powołania go do służby wojskowej w okresie od dnia 5 listopada 1982 r. do dnia 24 stycznia 1983 r., podwyższył do kwot po 25 000 zł na rzecz każdej z wnioskodawczyń (pkt I). W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy (pkt II).

Kasacje od ww. orzeczenia w części, w jakiej utrzymany został w mocy wyrok Sądu I instancji, wywiodła pełnomocnik wnioskodawczyń, zarzucając mu:

„rażące i mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku naruszenie prawa materialnego i procesowego, tj.:

1) obrazę przepisu art. 8a ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2018, poz. 2099, dalej: ustawa łutowa) w zw. z art. 552 § 1 k.p.k., w zw. z art. 445 § 1 k.c., poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, polegające na błędnej wykładni i zasądzeniu niewspółmiernie niskiej - w stosunku do rozmiaru krzywdy doznanej przez J. Z. - kwoty zadośćuczynienia, gdy całokształt okoliczności sprawy, tj. przyczyny powołania do odbycia czynnej służby wojskowej, obiektywnie długi okres izolacji, warunki odbywania służby w jednostce wojskowej, represje, jakie doświadczył w jej trakcie, uszczerbek na zdrowiu powstały w wyniku braku odpowiedniej opieki medycznej, rozłąka z rodziną, zmiany, jakie zaszły w psychice - przemawiają za zasądzeniem dalszej kwoty zadośćuczynienia;

2) rażące naruszenie art. 7 k.p.k. w związku z art. 433 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na dokonaniu przez sąd odwoławczy nieprawidłowej kontroli instancyjnej orzeczenia sądu I-instancji, poprzez niedostrzeżenie uchybień sądu I-instancji, dotyczących zasad ustalania wysokości zadośćuczynienia, co w konsekwencji doprowadziło do nierozpoznania wszystkich zarzutów stawianych orzeczeniu sądu I-instancji i niezasądzenia dalszej kwoty zadośćuczynienia.”

W związku z podniesionymi zarzutami, na podstawie art. 537 § 1 k.p.k., skarżąca wniosła „o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Sądowi Okręgowemu w S.”.

W odpowiedzi na kasację, Prokurator Okręgowy w S. wniósł o ich oddalenie jako oczywiście bezzasadnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacje pełnomocnika wnioskodawczyń są oczywiście bezzasadne, co umożliwiło ich oddalenie w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

Zgodnie z brzmieniem art. 536 k.p.k., Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację tylko w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Przewidziane w tym przepisie trzy wyjątki od tej reguły in concreto nie zaistniały, co oznacza, że Sąd Najwyższy

był jedynie uprawniony do tego by rozpoznać zarzuty pełnomocnika wnioskodawczyń w takim kształcie, w jakim je sformułowano w tym nadzwyczajnym środku zaskarżenia.

Zauważyć należy, że skarżący zakwestionował rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego, utrzymujące w mocy orzeczenie Sądu I instancji w zakresie zasądzenia zadośćuczynienia w kwotach po 2 000 zł w związku z zatrzymaniem J. Z., jak również rozstrzygnięcie dotyczące oddalenia wniosku o zasądzenie na rzecz wnioskodawczyń kwot większych niż po 25 000 zł z tytułu zadośćuczynienia za powołanie J. Z. do służby wojskowej w okresie od dnia 5 listopada 1982 r. do dnia 24 stycznia 1983 r.

Zarzut pierwszy kasacji wskazuje na naruszenie prawa materialnego, podczas gdy w rzeczywistości usiłuje podważyć ustalenia faktyczne na podstawie których ustalono kwotę należnego wnioskodawczyniom zadośćuczynienia. Do tego samego zmierza zarzut drugi. Wskazując w nim na nieprawidłowość kontroli odwoławczej („rażące naruszenie art. 7 w zw. z art. 433 k.p.k.”) zakwestionowano jednocześnie zasady ustalania wysokości zadośćuczynienia. Z tych względów oba zarzuty zostaną rozpoznane łącznie.

W uzasadnieniu kasacji nie wskazano na żadne konkretne okoliczności, które miałyby usprawiedliwiać tezę, że kwota 75 000 zł nie rekompensuje krzywdy spowodowanej powołaniem J. Z. do służby wojskowej i jej wykonywaniem przez okres blisko 3 miesięcy. Podobnie, w żaden sposób nie wykazano, iżby kwota 6000 zł za dwa dni zatrzymania była zaniżona. Autorka kasacji wskazuje ogólnie, że kwoty te są nieadekwatne. Twierdzi ponadto, że na wymiarze sprawiedliwości ciąży obowiązek dokładnego i kompletnego zbadania wszelkich okoliczności każdej sprawy, ponieważ są one zindywidualizowane. Stwierdza też, że „obecne niesprawiedliwe wyroki sądowe po raz kolejny odbierają pokrzywdzonym przez reżim komunistyczny ich godność”. Nie sposób ustosunkować się rzeczowo do takich ogólnych argumentów, niepopartych żadnym konkretnym odniesieniem do tej zindywidualizowanej sprawy. Autorka kasacji nie podaje też żadnego argumenty na rzecz tezy, że kontrola odwoławcza w tej sprawie naruszała wymogi art. 433 § 2 k.p.k.

Wobec tego pozostaje przypomnieć, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j.: Dz. U. z 2020 r., poz. 1820, dalej: „ustawa łutowa”) nie przewiduje żadnych sprecyzowanych kryteriów określania wysokości zadośćuczynienia, pozostawiając oceny te praktyce orzeczniczej w konkretnych sprawach. Przepisy kodeksu cywilnego dotyczące zadośćuczynienia ograniczają się do wskazania, że ma być to „suma odpowiednia” (art. 445 § 1 k.c.). O tym z kolei musi zadecydować sąd orzekający na podstawie zindywidualizowanych kryteriów, wynikających z materiału dowodowego sprawy, w następstwie rozważenia wszystkich jej istotnych okoliczności.

Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku prowadzi do wniosku, że te wymagania w niniejszej sprawie zostały spełnione. Sąd odwoławczy rozważył wszystkie okoliczności mające wpływ na ustalanie wysokości zadośćuczynienia za powołanie J. Z. do służby wojskowej. W uzasadnieniu wyroku wyjaśnił, co spowodowało podwyższenie kwoty zadośćuczynienia i dlaczego przyznana ostatecznie kwota 75 000 zł rekompensuje w całości krzywdę doznaną przez J. Z.. Sąd II instancji kompleksowo przywołał i ponownie ocenił wszystkie przesłanki, które powinny być uwzględniane przy ustaleniu wysokości zadośćuczynienia (s.11-15). Jego rozważania odnosiły się do konkretnych okoliczności tej sprawy, ustalonych m.in. na podstawie depozycji samego J. Z. złożonych uprzednio w innych postępowaniach sądowych. Sąd Apelacyjny wyjaśnił też, dlaczego nie można przyjąć, iżby ww. był bity i kopany w poparzoną nogę w czasie odbywania służby wojskowej. Fakt, że do wskazywanego przez pełnomocnika wnioskodawczyń poparzenia doszło w sierpniu 1985 r., czyli po zdarzeniach objętych wnioskiem, został ustalony na podstawie dowodów przeprowadzonych z udziałem samego J. Z. w toku wspomnianych innych postępowań sądowych (konkretnie: sprawy III Ko (...)). W pierwszym zarzucie kasacji wskazano na uszczerbek na zdrowiu, który spowodował u J. Z. krzywdy niedoszacowane przez Sąd Apelacyjny. Nie jest jednak jasne, czy autorka kasacji miała na myśli uszczerbek spowodowany pogorszeniem się stanu poparzonej nogi. Jeżeli tak, to,

jak już wskazano powyżej, kwestia daty wypadku przy pracy J. Z. została należycie wyjaśniona przez Sąd odwoławczy.

Jak już wspomniano, w odniesieniu do zadośćuczynienia za zatrzymanie J. Z. od dnia 18 kwietnia 1985 r. do dnia 19 kwietnia 1985 r., w kasacji również nie sformułowano żadnych konkretnych argumentów wykazujących jego nieadekwatność. Nie można też uznać, że Sąd odwoławczy nierzetelnie rozważył zarzuty apelacyjne podniesione w tym zakresie. Sąd Apelacyjny wyczerpująco wyjaśnił, dlaczego w oparciu o przeprowadzone dowody nie może ustalić, że J. Z. był bity w czasie zatrzymania. Podzielił też ocenę dowodów przeprowadzoną przez Sąd Okręgowy i orzeczenie w tym zakresie utrzymał w mocy. Tak postępując Sąd Apelacyjny nie naruszył przywołanych w zarzucie II kasacji przepisów prawa.

W kontekście zawartych w kasacji ogólnych stwierdzeń o rażącym zaniżeniu kwoty zadośćuczynienia trzeba przypomnieć, że w postępowaniu kasacyjnym zarzut niewłaściwego ustalenia kwoty zadośćuczynienia może być skuteczny tylko wtedy, gdy zaskarżony wyrok w sposób oczywisty narusza zasady ustalenia tej sumy pieniężnej, a więc gdy uwzględniono niewłaściwie lub też nie uwzględniono właściwych elementów mających istotne znaczenie dla określenia wysokości zadośćuczynienia (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2019 r., V KK 276/19). Taka sytuacja nie zaistniała w rozpatrywanej sprawie. Ponadto, mając na uwadze realia ekonomiczne, nie sposób stwierdzić by zasądzone zadośćuczynienie nie stanowiło realnej wartości ekonomicznej i było kompensacją iluzoryczną. Tylko taka sytuacja upoważniałaby do kasacyjnego podważenia samego określenia wysokości zadośćuczynienia, które należy przecież do sfery sędziowskiego uznania. Jak już wskazano, Sąd Najwyższy w licznych orzeczeniach konsekwentnie przyjmuje, że zarzut niewłaściwego ustalenia kwoty zadośćuczynienia może być skuteczny w postępowaniu kasacyjnym wyłącznie wtedy, gdy orzeczenie w sposób oczywisty narusza zasady ustalenia wysokości tego świadczenia. Praktycznie rzecz ujmując ma to miejsce tylko przy ustaleniu kwoty symbolicznej (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2014 r. V KK 51/14 i powołane tam orzecznictwo). Uwzględniając wysokość kwot przyznanego wnioskodawczyniom zadośćuczynienia (tak za krzywdę spowodowaną odbyciem służby wojskowej przez J. Z., jak i jego

zatrzymaniem) w kontekście wszystkich istotnych dla tego ustalenia przesłanek, szczegółowo wskazanych przez Sąd Apelacyjny, nie sposób podzielić wyrażonego przez skarżącą przekonania o tym, że kwoty te są nieadekwatne i „po raz kolejny odbierają pokrzywdzonym przez reżim komunistyczny ich godność”, jak napisano w kasacji. Zasądzone kwoty zadośćuczynień: odpowiednio 75 000 zł i 6000 zł stanowią wprowadzić jedynie część kwot, których zasądzenia domagały się wnioskodawczynie, niemniej jednak sumy te nie mogą być uznane za rażąco niskie, nieadekwatne i nieprzedstawiające realnej wartości ekonomicznej.

Na marginesie rozważań należy podnieść, że wskazany w pierwszym zarzucie kasacji przepis art. 552 § 2 k.p.k. w nie mógł być w ogóle w sprawie naruszony przez sądy orzekające, ponieważ w postępowaniu podstawą roszczeń były przepisy tzw. „ustawy lutowej” a nie stosowany odpowiednio przepis art. 552 § 1 k.p.k.

Podsumowując, z powodów wskazanych powyżej, Sąd Najwyższy uznał kasacje pełnomocnika wnioskodawczyń za bezzasadne w stopniu oczywistym i oddalił je jako takie na posiedzeniu bez udziału stron w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

O kosztach sądowych postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 637a k.p.k. w zw. z art. 636 § 1 k.p.k.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji postanowienia.